

## OBILJEŽJA PEDAGOŠKOG PROGRAMA IZLOŽBE 'IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI – ZAČETNIK HRVATSKOG IDENTITETA'

NIKOLINA MAĐAR □ Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

IM 49, 2018.  
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA  
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS



sl.1. Likovni postav rodoslovlja obitelji Kukuljević Sakcinski, Hrvatski povijesni muzej, 2016.  
Snimila: Ivana Asić

Izložba *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* priređena je u povodu 200. obljetnice rođenja Ivana Kukuljevića Sakcinskog (1816. – 1889.) kao zajednički projekt Hrvatskoga povijesnog muzeja (HPM-a) i Gradskog muzeja Varaždin (GMV-a).<sup>1</sup>

Široj javnosti ime Ivana Kukuljevića Sakcinskog nije nepoznato i većinu će podsjetiti na povijesnu činjenicu da je upravo on bio prvi saborski zastupnik koji je 1843., u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda, u Hrvatskom saboru održao prvi govor na hrvatskom jeziku.

No izložba je pokazala kolika je zapravo bila Kukuljevića svestranost i širina jer je taj znameniti saborski govor samo jedna od mnogobrojnih važnih crtica u njegovoj bogatoj biografiji.

Pedagoški program kreiran je na temelju stručne koncepcije izložbe, a cilj mu je bio pridonijeti boljem razumijevanju kompleksne tematske izložbe i njezinih poruka, posebice posjetiteljima školske dobi jer je pedagoška djelatnost HPM-a najviše usmjerena na školsku populaciju. Izložbene su cjeline bile polazna točka u oblikovanju pedagoškog programa izložbe. One prate Kukuljevićevo plodonosno i svestrano stvaralaštvo koje je usko vezano za složene političke i društvene mijene kroz koje su prolazile hrvatske zemlje, primjerice za hrvatski narodni preporod, revolucionarna zbivanja 1848./49. za banovanja Josipa Jelačića, te za Bachov apsolutizam i Hrvatsko-ugarsku nagodbu. S obzirom na to da je riječ o temama ključnim za razumijevanje hrvatske povijesti i povijesnih procesa 19. st., one su i dio propisanih nastavnih planova i programa u školama. Stoga se pokazalo korisnim da velika povijesna izložba u svom pedagoškom programu sadržava poveznice s propisanim nastavnim sadržajem. Pedagoški program koncipiran je tako da istodobno prati sadržaj izložbe i nastavno gradivo. Sadržaj koji obrađuje izložba dio je nastavnoga gradiva predmeta priroda i društvo za 4. razred osnovne škole te nastavnoga gradiva povijesti u 7. razredu osnovne škole, u 3. razredu gimnazija i u 1. razredu strukovnih škola. Stoga je pedagoški program svojim metodičko-didaktičkim obilježjima prilagođen ciljnoj skupini posjetitelja, onima od 10 do 17 godina.

U skladu s tim, pedagoški program realiziran je na nekoliko načina: stručnim vodstvom upotpunjenim sekundarnim sredstvima muzeografske prezentacije kao što su AR aplikacija (proširena stvarnost) i animirana karta *Putovanja Ivana Kukuljevića Sakcinskog* te primjenom edukativnih radnih zadataka.

<sup>1</sup> Izložba je bila otvorena u HPM-u od 8. prosinca 2016. do 5. ožujka 2017., a zatim je postavljena u Gradskom muzeju Varaždin od 12. travnja do 30. srpnja 2017. Autori izložbe bili su Ljerka Šimunić, Kristian Gotić, Jelena Borošak Marijanović, Marina Bregovac Pisk i Ivana Mance, autori likovnog postava Željko i Lana Kovačić te Lana Krpina, a autorica pedagoškog programa Nikolina Mađar.

sl.2. Rodoslovije obitelji Kukuljević kroz proširenu stvarnost, Gradski muzej Varaždin, 2017.

Snimio: Andrej Švogor

sl.3. Prikaz animirane karte "Putovanja Ivana Kukuljevića Sakcinskog", Gradski muzej Varaždin, 2017.

Snimio: Andrej Švogor



**Edukativna uloga muzeografskih pomagala.** U suvremeno doba muzeji se okreću od tradicionalne prezentacije artefakata prema modernijem pristupu koji je usmjeren na posjetitelja i omogućuje mu da i on sudjeluje u izložbi. Za tu svrhu muzeji se pri oblikovanju izložaba koriste interaktivnim pristupom. Postoje različiti oblici interaktivnosti u muzejima, a jedan od najčešćih podrazumijeva postojanje određenog uređaja kojim posjetitelj može upravljati samostalno kako bi nešto na izložbi pokrenuo. Pritom se često upotrebljavaju muzeografska pomagala, a za takav oblik aktivnosti u muzejima uvrježio se naziv *hands-on* pristup. On omogućuje aktivno učenje usmjereno na zabavu i igru, osobito privlačno mladim posjetiteljima.<sup>2</sup> Interaktivna metoda *hands-on* pokazala se učinkovitim edukativnim oruđem u muzejima, nasuprot tradicionalnim oblicima prezentacije. Takvom se vrstom muzeografskog prikaza postiže aktivnost i angažman posjetitelja u primanju izložbenog sadržaja, a pojedina istraživanja pokazuju kako interaktivni pristup produljuje vrijeme koje posjetitelji provode u muzeju.

No pojavljuju se i kritike metode *hands-on* kao previše mehaničke, a time i neučinkovite, te joj se suprotstavlja metoda *minds-on*, usmjerena na kognitivne procese u muzejskoj edukaciji. Učenje u muzeju trebalo bi uključivati obje metode jer je priroda učenja u muzeju podjednako edukativna i zabavna, usmjerena na kognitivno područje i na emotivni doživljaj. Stoga su posebice učinkoviti pedagoški oblici koji se temelje na načelu "učenja kroz igru".

Na temelju različitih teorija učenja stvoreno je nekoliko modela interaktivnosti u muzejima, a među uspješnije se ubraja *discovery model*, odnosno učenje otkrivanjem.<sup>3</sup> Taj model podrazumijeva uporabu muzeografskih pomagala te reprodukciju i otkrivanje predmeta baštine u trodimenzionalnom obliku. Upravo je takav način interaktivnosti u obliku proširene stvarnosti kojom su "oživljeni" predmeti baštine bila glavno obilježje pedagoškog programa izložbe *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta*.

Didaktički oblikovana muzeografska pomagala bila su dopuna stručnom vodstvu kao najvažnijemu pedagoško-didaktičkom aspektu te su pridonijela dvosmjernoj komunikaciji u kojoj posjetitelj nije pasivni promatrač nego aktivni sudionik u percipiranju izložbe. U njihovu primjenu uključeno je nekoliko metoda rada. Osnovna je bila metoda rada na izvoru, a izvor je sam muzejski predmet, zatim metoda demonstracije, kojom su pojedini baštinski predmeti uz pomoć tehničkih uređaja prikazani trodimenzionalno, te sekundarne interpretativne metode rada poput dijaloških verbalnih metoda razgovora i opisivanja.

**Baštinski predmeti u proširenoj stvarnosti.** U izvedbi pedagoškog programa primijenjene su multimedijske i interaktivne projekcije koje su već implementirane u muzeografski prikaz. Određeni dio sadržaja prikazan je i posjetiteljima prenesen putem AR aplikacije (engl. *augmented reality* – proširena stvarnost). Koncept proširene stvarnosti zasniva se na ideji da se stvarnom svijetu digitalno dodaju informacije s mobilnih uređaja koji imaju kameru, tako da na zaslonu uređaja vidimo stvarnost u proširenom obliku.<sup>4</sup> Na izložbi su korištena dva tableta, zbog sigurnosnih razloga pričvršćena na postamente vezicom čija je duljina ostavljala dovoljno prostora za njihovo usmjeravanje i zadržavanje na točno određenim eksponatima jer je jedan tablet bio namijenjen za više eksponata. Njihovim usmjeravanjem prema eksponatu na ekranu uređaja "iskakali" su posredovani sadržaji. Zbog estetskog dojma uokvireni su u drvene okvire kako bi svojim izgledom podsjećali na stare školske ploče.

Da bi posredovanje sadržaja bilo kvalitetno i omogućilo aktivno učenje, nužno je voditi brigu o raznim tehničkim uvjetima, od kojih je najvažnija rasvjeta jer je aplikaciji za prepoznavanje predmeta potrebno mnogo svjetla. Stoga je važno da udaljenost između tableta i predmeta bude dovoljno velika, pri čemu između njih ne smije biti ništa što bi moglo omesti uređaj u prepoznavanju predmeta. To je u skućenim uvjetima palače HPM-a bio velik problem koji je trebalo riješiti u suradnji s likovnim dizajnerom izložbe. Osim materijalno-tehničkih uvjeta, potrebno je paziti i na usmjerenost aplikacije prema kognitivnom području učenja. Kako bi se to postiglo, baštinski predmeti čiji je sadržaj aplikacija posredovala morali su biti didaktički oblikovani.

<sup>2</sup> Witcomb, Andrea. *Interactivity: Thinking Beyond A Companion to Museum Studies*, United Kingdom, 2006., str. 354.

<sup>3</sup> Isto, str. 355-357.

<sup>4</sup> Šuštić, Damir. *Digitalno proširena stvarnost*, URL: <http://www.bug.hr/bug/tekst/augmented-reality/96297.aspx> (7. rujna 2017.).



sl.4. Vlaho Bukovac, *Hrvatski narodni preporod*, Zagreb, 1895. – 1896., Hrvatski povijesni muzej, inv.br. HPM/PMH 12792

sl.5. Dragutin Weingärtner, *Hrvatski sabor 1848.*, Velika Mlaka, 1885., Hrvatski povijesni muzej, inv.br. HPM/PMH 7400

Riječ je o dvama pedagoško-didaktičkim stupnjevima obrade muzejskog predmeta kao primarnog izvora rada s posjetiteljima.

- Prvi je vizualna percepcija predmeta koja daje informacije o njegovu izgledu, odnosno o osjetnim kvalitetama predmeta, pri čemu se razvijaju vještine promatranja i zapažanja.

- Drugi stupanj, odnosno druga razina je kognitivna, a razvija sposobnost analize, interpretacije i usporedbe predmeta s drugim izvorima. Interpretira se informacija o predmetu i stavlja se u određeni vremensko-prostorni kontekst koji objašnjava značenje predmeta.<sup>5</sup>

Didaktičko oblikovanje podrazumijevalo je i primjenu nekoliko didaktičkih načela, primjerice načela zornosti i apstraktnosti, koja omogućuju posjetiteljima da tijekom vodstva osjetnim organima vida, uz primjenu zornih izvora, zahvate objektivnu stvarnost koja intenzivira ostale kognitivne funkcije kao što su pamćenje i mašta te emocionalni doživljaj, što vodi apstraktnom načinu razmišljanja, odnosno sposobnosti formuliranja pojmova, zaključaka i teorija. Primijenjeno je i načelo aktivnosti i razvoja jer usmjerava aktivnost posjetitelja prema baštinskom predmetu te načelo historičnosti i suvremenosti jer je sadržaj aktualiziran upotrebom suvremenih tehničkih sredstava i pomagala.<sup>6</sup> Proširena stvarnost primijenjena je na eksponate izabrane prema kriteriju reprezentativnosti, privlačnosti i učestalosti te prema pedagoško-didaktičkom kriteriju. To su: rodoslovlje obitelji Kukuljević, slike *Hrvatski narodni preporod* i *Hrvatski sabor 1848.* te Baščanska ploča.

Sukladno koncepciji koja kronološki prati Kukuljevićev životni i radni vijek, u prvoj tematskoj cjelini načinjeno je impozantno rodoslovlje obitelji Kukuljević koje se prostiralo preko cijelog zida izložbene prostorije. Stablo se zbog svoga originalnog likovnog rješenja nametnulo kao pogodan eksponat za aplikaciju, a oblikovano je od obiteljskih portreta i pločica s imenima članova obitelji koje su zapravo uvećane presnimke ručno napisanih imena iz Kukuljevićeva rodoslovlja.<sup>7</sup> Osim estetskih te tehničko-prostornih uvjeta, rodoslovno je stablo ispunjavalo povijesni i edukativni kriterij. Važnost rodoslovlja u povijesnoj je znanosti velika jer je, uz grb i grbovnicu, autentični dokaz plemstva, s prikazom izravne rodbinske veze s pretkom koji je dobio plemstvo. Važno je za proučavanje podrijetla, razvoja i grananja obitelji, rodova i plemena. Kukuljevićevo rodoslovno stablo u povijesnom je smislu važno jer govori o prošlosti jedne od najuglednijih hrvatskih plemićkih obitelji.

Prije grafičke obrade sadržaja bilo je potrebno izraditi sinopsis koji je koncipiran tako da su među izloženim portretima odabrani oni članovi obitelji koji su Kukuljeviću bili najbliži. Usmjeravanjem tableta prema portretima na rodoslovlju iz stvarnih su okvira portreta izlazili virtualni "oživljeni" likovi. Aplikacijom je na samom početku rodoslovnog stabla predstavljen Ivan Kukuljević, koji posjetitelju, u oblačiću s citatom, objašnjava kako je upravo on napravio rodoslovlje svoje obitelji na njemačkom jeziku. Zatim se počinju predstavljati njegovi predci, također uz pomoć oblačića s citatima. Niz počinje s ocem Antunom, koji posjetitelje, naklonivši im se u znak pozdrava, upoznaje s činjenicom da je bio vrhovni ravnatelj škola u Hrvatskoj i Slavoniji te da se zalagao za uvođenje materinskog jezika u škole. Aplikacija je svakom liku dodala i nove elemente kojih na originalnoj slici nema, a cilj toga bio je pojačati dojam njihova predstavljanja posjetiteljima. Posjetitelje su se najviše dojmile Kukuljevićeve pratete, prikazane s nizom modnih dodataka poput nakita, šešira i ukrasa za kosu, a zajednički su predstavljene kao "ljupke pratete". Pritom je jedna namignula, druga naklonila glavu, a lepezom su zaklonile dio lica, suzdržano se osmijehujući.

Osim važnosti koju su Kukuljevićevi predci imali u njegovu životu, rodoslovno je stablo izabrano za posredovanje putem aplikacije jer posjetitelji, posebice mlađi, teško "čitaju" obiteljska stabla. Didaktičkim oblikovanjem rodoslovnog stabla i njegovim multimedijским prikazom olakšano je razumijevanje i interpretiranje obiteljskih veza, uočavanje važnosti rodoslovlja kao povijesnog izvora te uživljanje u živote ljudi iz drugog vremena, odnosno pobliže upoznavanje Kukuljevićeve obitelji, što je bilo nužno i za daljnje razumijevanje izložbe.

5 Smetko, Andreja. "Pedagoško-obrazovni programi Hrvatskog povijesnog muzeja namijenjeni školskom posjetu". *Analiza povijesti odgoja*, Vol. 5 (2006), str. 220.

6 Poljak, Vladimir. *Didaktika*. Školska knjiga, Zagreb, 1985., str. 203., 217-218.

7 Ivan Kukuljević Sakcinski, 1862. ili 1863. *Geschichtliche und genealogische skizze der Familie Kukuljević aliter Bassani de Sacci (Povijesna i rodoslovna skica obitelji Kukuljević aliter Bassani de Sacci)*. Gradski muzej Varaždin, inv. br. GMV 59183.

Među raznovrsnim eksponatima najveću su pozornost posjetitelja privukli izložci koje su autori odabrali kao autentične simbole vremena u kojemu je Kukuljević djelovao. Njegovo plodonosno stvaralaštvo usko je bilo vezano za složene političke i društvene procese, a najvažniji od njih na izložbi su predstavljeni prepoznatljivim djelima likovne umjetnosti – slikama *Hrvatski narodni preporod* i *Hrvatski sabor 1848.* te Bašćanskom pločom.

Slika *Hrvatski narodni preporod* autora Vlahe Bukovca, naslikana kao predskica za svečani zastor Hrvatskoga narodnog kazališta, široj je javnosti poznata zbog njezina čestog prikazivanja u različitim reprodukcijama.<sup>8</sup> Uzimajući u obzir povijesnu važnost i kriterij reprezentativnosti, slika prikazuje jedan od najvažnijih pokreta u hrvatskoj povijesti, poznat još pod imenom *ilirski pokret*, započet 1830-ih godina. Za pedagoški program važan kriterij na temelju kojega je izabrana ta povijesna kompozicija jest metodičko-didaktički. Upravo je ta slika sastavni dio gotovo svakog udžbenika povijesti koji obrađuje preporodno razdoblje te svakog udžbenika hrvatskog jezika i glazbene kulture. Od prikazanih preporoditelja uz pomoć aplikacije likom te imenom i prezimenom izdvojeno je pet najpoznatijih: Ivan Kukuljević Sakcinski, Ljudevit Gaj, Ivan Mažuranić, Janko Drašković i Sidonija Erdödy Rubido, kako bi posjetitelji saznali koji su preporoditelji bili najistaknutiji. Aplikacija je pojačala ugođaj svečanosti animiranjem kompozicijskih elemenata koji su na slici u drugom planu, poput vila što izlaze iz okvira slike, proširuju se i lebde u prostoru, a baklje s plamenovima vatre pojačavaju se i smanjuju, dok se u pozadini vijori hrvatska trobojnica. Isticanje trobojnice omogućilo je posjetiteljima da uoče zastavu kao važan element baštine i prepoznatljivog simbola vremena. Zastave na izložbi komuniciraju i dočaravaju vrijeme koje predstavljaju. Većim je dijelom riječ o banskim instalacijskim zastavama, među kojima se izdvaja zastava bana Jelačića. Ona ima veliku povijesnu i kulturnu važnost jer je to prva hrvatska trobojnica. Crvena, bijela i plava boja prenesene su i na zidove prostorije, čime je naglašena važnost političkog trenutka 1848./49.

Druga važna slika bila je *Hrvatski sabor 1848.* Dragutina Weingärtnera, a prikazuje saborsku sjednicu na kojoj zastupnici prilažu novac i dragocjenosti za obranu domovine i za rat protiv Mađara. Među njima se nalazi i Kukuljević, što svjedoči o njemu kao o važnom političaru i aktivnom sudioniku ilirskog pokreta.<sup>9</sup> Zato je upravo ta slika izabrana kao eksponat čiji će se sadržaj posredovanjem aplikacije približiti i objasniti posjetiteljima. Osim povijesne važnosti, slika je nezaobilazan didaktičko-metodički element udžbenika povijesti. Analizom udžbenika moguće je ustanoviti kako se ta slika pojavljuje češće od slike *Hrvatski narodni preporod*. Pojavljuje se u svim udžbenicima povijesti, u nastavnoj jedinici "Hrvatske zemlje u revolucionarnim zbivanjima 1848./49." ilustrirajući ono što se obrađuje u glavnom tekstu, a to je prvi zastupnički saziv Hrvatskog sabora. Sadržaj je didaktički oblikovan tako da aplikacija naglašava pomicanje likova, posebno bana Jelačića, te ruku zastupnika, čime se postiže dojam raspravljanja. Naglašeno je nekoliko elemenata slike, poput stola prepunoga dragocjenosti i novca, a kako bi se dodatno naglasilo značenje prilaganja novca za obranu domovine, uz pomoć aplikacije slici je dodana škrinja s blagom smještena pokraj stola, u koju se "ulijevaju" prikupljene dragocjenosti. Treći naglašeni element također je trobojnica koja se vijori u pozadini slike kao glavni simbol cijele izložbene cjeline posvećene preporodnim mijenama, a u prikazu dominira Jelačićeva trobojnica, preteča današnje državne zastave.

Slike su standardni ilustrativni materijal u udžbenicima, a u muzejima su baštinski predmet koji u didaktičkom smislu postaje izvor znanja. Zorno prikazuju događaje, a suvremenim rješenjima poput multimedijskih aplikacija potiču povijesnu imaginaciju, omogućuju razvoj povijesnog mišljenja putem vještine razumijevanja povijesne priče, vještine analize povijesnih događaja i interpretacije. Aplikacija također pomaže u "čitanju" slike i ističe one elemente koji su možda na prvi pogled i pri dvodimenzionalnom prikazu neuočljivi. Osim djelovanja na kognitivno područje, pokazalo se da takav način prezentacije djeluje i na emotivni doživljaj posjetitelja, koji time postaje dublji i potpuniji.

Najpoznatiji izloženi eksponat bila je Bašćanska ploča, i to kao središnja točka prostorije, izložena na četverokutnom postamentu uz Višeslavovu krstionicu i Branimirov natpis iz Muća, odnosno uz njihove sadrene odljeve posuđene iz Gliptoteke HAZU-a. Mnogi su se posjetitelji zapitali koja je poveznica između poznatih hrvatskih srednjovjekovnih spomenika i Ivana Kukuljevića. Upravo je Kukuljević zaslužan za njihovo otkrivanje te za prvu znanstvenu obradu. U sklopu djelovanja u Društvu za jugoslavensku povijesnicu i starine jedna od glavnih Kukuljevićevih aktivnosti bila su putovanja, a rezultat tih terenskih istraživanja je i popularizacija Bašćanske ploče.

Bašćanska ploča je izabrana kao izložak za aplikaciju zbog svoje velike povijesno-kulturne važnosti te kriterija reprezentativnosti i učestalosti. Aplikacija je omogućila da se didaktičkim oblikovanjem Bašćanske ploče predstavi povijest tog "dragog kamena" u drugačijem svjetlu te da se posjetiteljima otkrije poveznica s Kukuljevićem.

Animacija je bila takva da se usmjeravanjem tableta na izložak pojavio lik Kukuljevića naslonjen na gornji dio ploče, a istodobno s njim na samoj se ploči pojavio i lik kralja Zvonimira. Od 13 redaka Bašćanske ploče izdvojio se najvažniji redak na glagoljici, koja se animacijom transliterala u latinicu otkrivajući posjetiteljima riječi: *Zvonimir kralj hrvatski*. Upravo taj redak potvrđuje važnost ploče kao prvog dokumenta u kojemu se spominje hrvatsko ime na hrvatskom jeziku. Poveznicu čini osobna, rukom ispisana bilježnica Ivana Kukuljevića koja se danas čuva u Arhivu HAZU-a. Naime, Kukuljević je na Krku, nakon što je na poziv župnika crkve sv. Lucije stigao u Jurandvor, u svoju bilježnicu

<sup>8</sup> Vlaho Bukovac. *Hrvatski narodni preporod*, Zagreb, 1895. – 1896., Hrvatski povijesni muzej, inv. br. HPM/PMH 12792.

<sup>9</sup> Dragutin Weingärtner. *Hrvatski sabor 1848.*, Velika Mlaka, 1885., Hrvatski povijesni muzej, inv. br. HPM/PMH 7400.



sl.6. Izložbena cjelina posvećena Kukuljevićevu djelovanju u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda i revolucionarnih zbivanja 1848./49., Hrvatski povijesni muzej, 2017.

Snimila: Ivana Asić

sl.7. Aktivno razgledavanje izložbe uz korištenje i rješavanje edukativnih radnih zadataka, Gradski muzej Varaždin, 2017.

Snimio: Andrej Švoger

zapisivao vrijedne bilješke. Bašćansku ploču tom prilikom nije uspio pročitati, ali je u svoju bilježnicu skicirao slova s nje; stoga aplikacija prikazuje bilježnicu otvorenu na stranici s njegovim skicama. Na taj način Bašćanska ploča “oživljava” i otvara nove mogućnosti učenja proširujući poglede stvarnoga svijeta.

Uz pomoć proširene stvarnosti spomenik kao baštinski predmet postaje izvor znanja. Animacije koje se ostvaruju pred očima posjetitelja analiziraju se i interpretiraju tako da posjetitelji uočavaju simboliku starohrvatskih spomenika, veze između spomenika i kralja Zvonimira, spomenika i Ivana Kukuljevića, glagoljice i latinice te na taj način izravno utječu na razvoj temeljnih povijesnih znanja i vještina povijesnog mišljenja.

**Animirana karta Putovanja Ivana Kukuljevića Sakcinskog.** Kukuljevićeva su putovanja i terenska istraživanja na izložbi prikazana multimedijском animiranom kartom. Karta je koncipirana tako da joj je podloga bila prva karta Austrijske Carevine na hrvatskom jeziku iz 1847., u originalu izložena na izložbi.<sup>10</sup> Karta vizualizira Kukuljevićeva putovanja po Austriji, Dalmaciji, Italiji i Bosni u razdoblju od 1851. do 1857., na kojima je vrijeme provodio obilazeći arhive, knjižnice i muzeje koje je tada prepoznao kao najvažnije institucije za očuvanje kulturne baštine i nacionalnog identiteta. Osim toga, karta je imala i ulogu edukativnoga muzeografskog pomagala. Inače, karte su poseban oblik vizualnog izvora i muzeografskog sredstva te atraktivan materijal koji posjetiteljima, posebice onima mlađe dobi, može biti vrlo zanimljiv, osobito ako je prikazana u obliku animiranoga filma.

Kako bi se karta mogla didaktički oblikovati, prethodno je bilo potrebno načiniti sinopsis animirane karte s točnim redoslijedom Kukuljevićevih putovanja, a temelj za to bili su njegovi dnevnički zapisi. Karta je imala nekoliko elemenata, sadržavala je lentu vremena s kronologijom putovanja, suvremene fotografije gradova, spomenika i institucija upotpunjene kratkim legendama, zatim Kukuljevićeve citate preuzete iz njegovih dnevničkih zapisa te zvučnu kulisu – idilu *Večer* Vatroslava Lisinskog. Kukuljevićevo pisanje o mjestima koje je posjetio i spomenicima što ih je vidio nastojali smo prikazati tako da posjetitelju bude jasno, razumljivo i pregledno. Stoga je svako njegovo putovanje predloženo na način da se uz ime grada pojavljuje Kukuljevićev lik s kovčegom iz kojega “izlaze” suvremene fotografije dotičnoga grada i njegovih prepoznatljivih spomenika. Važnošću se izdvajaju putovanja na otok Krk i u Veneciju. Boravak u Veneciji prezentiran je fotografijom zagonetne Višeslavove krstionice, uz objašnjenje Kukuljevićevim citatom: *U museumu vlastelina mletačkog Teodora Corraera vidio sam prevažnu za našu pověstnicu iz kamena iztesanu krstionicu...*<sup>11</sup> Posjet Krku i susret s Bašćanskom pločom na karti je prikazan Kukuljevićevom bilježnicom sa skicama, ali u većem omjeru nego na aplikaciji i animiranom prikazu tako da se listovi stranica okreću kako bi ih posjetitelj mogao dobro proučiti.

Iz karte je vidljivo i kojim je prijevoznim sredstvima Kukuljević putovao odnosno kojima je 1850-ih godina jedino i bilo moguće putovati – željeznicom, parobrodom i kočijom, te se iz toga može “iščitati” kako su bili povezani dijelovi Austrijske Carevine i susjednih zemalja poput Italije i Bosne, odnosno Osmanlijskog Carstva.

S obzirom na to da se karte kao baštinski predmeti često teže “čitaju” od drugih povijesnih izvora jer zahtijevaju prostorno snalaženje u različitim vremenima i teritorijalnim preraspodjelama, karta je trebala postići nekoliko ciljeva: poboljšati kartografsku prostornu percepciju posjetitelja, pridonijeti boljoj interpretaciji podataka i uočavanju promjena te shvaćanju širih prostornih odnosa u vrijeme kada je prostor Hrvatske i njezina susjedstva bio znatno drugačije oblikovan nego danas. Karta upućuje na lokalitete s važnim srednjovjekovnim spomenicima i na poveznice s drugim zemljama zbog kojih se hrvatski spomenici i umjetnici pronalaze i u drugim zemljama poput Italije. Time se također postiže korelacija s drugim nastavnim predmetima poput geografije i likovne kulture, što pridonosi stvaranju kulturno-povijesne cjeline.

<sup>10</sup> Dragutin Seljan. *Zemljovid carevine Austrijske, i južne Niemačke, zatim Švajcarske, talianske, europske Turske i Gerčke. Predielan od Dragutina Seljana, u Beču 1847.*, Beč, 1847., Hrvatski povijesni muzej, inv.br. HPM/PMH 10048.

<sup>11</sup> Batušić, Nikola. *Povijest hrvatskog kazališta*, Školska knjiga, Zagreb, 1978., str. 320.

<sup>12</sup> Poljak, V. *Didaktika*, Zagreb, 1985., str. 98.

<sup>13</sup> Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1993., str. 202.

**Edukativni radni zadatci.** Pedagoški program izložbe činili su i edukativni radni zadatci koji su kronološki i tematski pratili izložbu i upozoravali posjetitelje na određeni predmet. Zadatci su svojim oblikovanjem bili usmjereni na kognitivno područje učenja kako bi se ostvarile vještine kronološkog mišljenja, vještina razumijevanja povijesne priče te vještina analize povijesnih događaja i interpretacije.

Zadatci su koncipirani na temelju sadržaja izložbe, ali se referiraju i na nastavne programe. Oni su također didaktički oblikovani, slijede određenu didaktičku strukturu i prilagođeni su kognitivnim sposobnostima posjetitelja školske dobi te upućuju na primjenu i izvođenje određenih aktivnosti poput korištenja aplikacijom u potrazi za odgovorima. Takva struktura podrazumijeva primjenu metode rada s baštinskim predmetom te metode čitanja i rada s tekstem. Imajući na umu da su zadatci ujedno i vodič kroz izložbu, oni usmjeravaju posjetitelja prema određenom izvoru, odnosno baštinskom predmetu, a odgovori se dobivaju proučavanjem tih predmeta. Osim pitanja, sadržavaju i vizualno izdvojene dijelove s novim informacijama koje su ujedno uvod u svaku novu cjelinu. Koristeći se njima, posjetitelji uočavaju uzročno-posljedične veze, povezuju glavne ideje te svojim riječima mogu opisati tijek događaja i procesa. Svrha zadataka jest samostalno i aktivno razgledavanje izložbe te bolje razumijevanje baštinskih predmeta. Oni su pouzdan i trajan izvor znanja koji omogućuje da se, prema potrebi, posjetitelj njemu vraća – *produbljuje naučeno i obnavlja zaboravljeno*.<sup>12</sup>

**Zaključak.** Pedagoški program izložbe *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta* bio je sastavni dio idejne koncepcije izložbe. Program je imao jasno postavljen cilj – poticanje posjetitelja na aktivno sudjelovanje i istraživanje života Ivana Kukuljevića Sakcinskog i vremena u kojemu je djelovao. Osim toga, cilj programa bio je srušiti uvriježenu predodžbu o povijesti kao dosadnoj i suhoparnoj znanosti i školskom predmetu koji se svodi na gomilanje godina, događaja i osoba. Oblikovan je u komunikaciji i suradnji s autorima izložbe, likovnim dizajnerom i grafičkim izvođačima. Time je omogućeno da u prezentaciji izložbe sudjeluje muzejski pedagog *da bi osigurao da će određene edukacijske aplikacije naći svoje mjesto, kako bi se sadržaj i poruka izložbe prenosili na prihvatljiv, logičan i edukacijski podoban način*.<sup>13</sup>

Primljeno: 28. veljače 2018.

## LITERATURA

1. Maroević, Ivo. 1993. *Uvod u muzeologiju*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Katalog izložbe *Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2016.
3. Poljak, Vladimir. 1985. *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Batušić, Nikola. 1978. *Povijest hrvatskog kazališta*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Rendić-Miočević, Ivo. 2000. *Učenik – istražitelj prošlosti*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Trškan, Danijela. 2005. *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*. Zagreb: Srednja Europa.
7. Smetko, Andreja. Pedagoško-obrazovni programi Hrvatskog povijesnog muzeja namijenjeni školskom posjetu. *Analiza povijest odgoja*, Vol. 5 (2006).
8. Witcomb, Andrea. 2006. *Interactivity: Thinking Beyond*. A Companion to Museum Studies, United Kingdom.
9. Hein, George E. 2006. *Museum Education*. A Companion to Museum Studies, United Kingdom.
10. Nastavni program za gimnazije. *Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete RH*, Zagreb, 1994.
11. Šuštić, Damir. *Digitalno proširena stvarnost*, URL: <http://www.bug.hr/bug/tekst/augmented-reality/96297.aspx> (7. rujna 2017.).
12. Nastavni plan i program za strukovne škole, URL: [www.dokumenti.ncvvo.hr](http://www.dokumenti.ncvvo.hr) (20. rujna 2017.).
13. Nastavni plan i program, Zagreb 2006., URL: [https://mzo.hr/sites/nastavni-plan-i-program-za-os\\_2006.pdf](https://mzo.hr/sites/nastavni-plan-i-program-za-os_2006.pdf) (20. rujna 2017.).

## CHARACTERISTICS OF THE EDUCATIONAL PROGRAMME OF THE EXHIBITION *IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI – INITIATOR OF THE CROATIAN IDENTITY*

The educational programme of the exhibition *Ivan Kukuljević Sakcinski – initiator of the Croatian identity* was an integral part of the conceptual design of the exhibition. It had several aspects, while a special emphasis was placed in interactivity and multimedia. The educational aspects of the exhibition in the form of interactive and multimedia projections, were implemented in a museographic depiction with the purpose of a more effective presentation and adoption of the museum contents. The educational and animating activities in the form of augmented reality, or educational applications, the objects exhibited are more vivid and with this kind of depiction provide new possibilities of learning. The travels of Ivan Kukuljević are presented in the form of an animated map, an effective educational means in the presentation of complex contents. The educational activities are also conducted with the use of activity sheet meant for pupils of elementary and secondary schools, signposts in the search for answers that are latent in the museum objects.